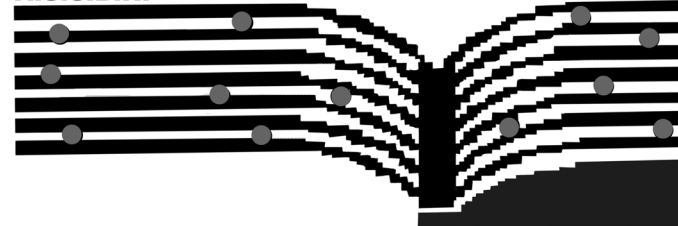

Răsunetul cultural

A.S.S.B.N.

ASOCIAȚIA SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BISTRITĂ-NĂȘĂUD

An. VIII; Nr. 5 (85), mai 2020

Apare lunar sub egida Filialei Cluj a
Uniunii Scriitorilor din România

Supliment literar și artistic realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud

Lucian Blaga la Cluj

ADUCERILE-AMINTE:

Lucian Blaga – 125
(9 mai 1895-6 mai 1961)

Boala

Intrat-a o boală în lume,
fără obraz, fără nume.

Făptură e? Sau numai vânt e?
N-are nimenea grai s-o descânte.

Bolnav e omul, bolnavă piatra,
se stinge pomul, se sfarmă vatra.

Negrul argint, lutul jalnic și grav
sunt aur scăzut și bolnav.

Piezișe cad lacrimi din veac.
Invoc cu semne uitare și leac.

(Din volumul „La cumpăna apelor”, 1933)

EDITORIAL:

Rebuturi!

Cam pe la cumpăna anilor 70 ai veacului trecut, noua serie a revistei „România literară” publica în ultimul număr al anului o pagină umoristică. Ea conținea o selecție din cele mai proaste versuri pe care redacția le primea în cursul unui an. Ridicolul unor poeți închipuiți devenea astfel sursă de umor pentru cititori. Autorii lor își fredonau celebritatea („Eu sunt celebrul Lola./ Am jucat fotbal cu Garincha la Mendola”), își îndrumau sentimentele de iubire spre contextele marilor realizări ale socialismului („Pe aleea dintre secții/ Ce se pierde prin uzină”) și câte altele! Erau atât de caraghioase încât mi-au mai rămas în memorie, împotriva voinței mele, și după vreo 50 de ani. Cred că autorilor care se regăseau în pagina aceea în preajma Anului Nou le cam pierdea pofta de scris, cel puțin pentru o vreme. E doar o bănuială...

De o vreme, aceeași revistă, „România literară”, publică, număr de număr, tot în ultima pagină, într-o rubrică intitulată „Rebut”, câte un model despre felul în care nu trebuie scrisă poezia. Dacă altădată producțiile aspiranților la muze suplineau o adevărată pagină de umor, cele de la „Rebut” nu mai au haz, iar asta pentru că lucrurile stau cu totul și cu totul diferit. Autorii textelor citate nu mai sunt aspiranți. Ei au la activ volume publicate, unele finanțate prin instituții de cultură. Ba chiar se întâmplă să fie recomandate de scriitori credibili, prin prefețe sau texte-escortă. Culmea este că, printre ei, există și membri ai Uniunii Scriitorilor din România! Probabil că volumele ajung în redacție prin poștă sau, mai degrabă sunt înghesuite în bagajele redactorilor, în ieșirile pe care aceștia le au în țară, de către autorii care merg la întâlniri de acest gen doar

pentru a oferi propriile lor tipărituri. Umorele de altădată a dispărut, pentru că fenomenul de azi este unul mult mai grav, e o maladie menită să atenteze la valoarea literară, să semene confuzie.

Nu este pentru prima dată când, în această rubrică, scriem despre autori bolnavi, care asediază publicațiile și editurile, sprijiniți uneori de unde și de cine nu te aștepți. Ei nu au cea mai vagă idee despre artă și maltratează cu seninătate limba română, cerând să fie aplaudați pentru asta. Dacă îi neglijezi, se supără, dacă le spui adevărul, te dușmănesc. Cum poți așterne pe hârtie asemenea versuri de o incoerență tâmpă: „Mergi pe o potecă, unde îți va ieși în cale/ Privirea mea directă, ce te va privi din vale.”?! Sau inflamări patriotarde de genul: „Pe frumoasa noastră glie/ Unde cântă o ciocârlie.”?! Să înțelegem bine că vorbim despre volume finanțate din bani publici și nu o dată lansate prin instituții culturale, în prezența unor scriitori credibili.

Pentru că astfel de volume circulă acolo unde ar trebui să se afle valorile, pentru cititorul care ar avea nevoie de inițiere se produce o confuzie greu de depășit. Așa se întâmplă când la decizie avem oameni lipsiți de cultură, dar care își închipuie că o funcție îi transformă instantaneu în specialiști. Cei care promovează nonvalorile sunt, până la urmă, mai vinoși decât cei care le produc, pentru că cei din urmă le-ar putea etala prietenilor la o bere sau admiratoarelor de pe Facebook. Salutară este inițiativa Cronicarului de la „România literară”, cel care a intuit cu luciditate primejdia acestui „virus” chiar dacă nu este foarte nou, dar am sentimentul că nu este destul. Lipsește și în acest caz antidotul...

Andrei Moldovan

Literatura în context istoric

Volumul profesorului și criticului Andrei Moldovan, „Istorie și literatură” (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019) revelă cititorului pe de-a-ntregul veleitățile de istoric literar ale autorului. Cu pasiune și dăruire pentru literatură, scriitorul adună în această carte comentarii și analize ce scot la iveală documente mai puțin cunoscute publicului larg sau evenimente din lumea literară românească ce au influențat într-un fel sau altul traseul atât istoric al țării, cât și cel cultural. Mai mult decât un volum în care privirea autorului este îndreptată în chip exclusiv înspre arhivele trecutului, „Istorie și literatură” reprezintă o amplă contextualizare, oferind prilej de a puncta metehnele prezentului (și chiar ale trecutului, acolo unde este cazul). Aproximându-se de prezent dinspre trecut, istoricul literar dobândește o perspectivă largă, rodnică.

Trebuie menționat de la bun început faptul că, deși este păstrată o tonalitate echidistantă și o perspectivă obiectivă asupra fenomenelor analizate, autorul izbutește să creeze un soi de apropiere cu cititorul, făcându-i discret cu ochiul, din când în când, complice. Aspectul acesta, precum și altele, fac ca arhivele scoase la lumină să fie scuturate de praf, să prezinte interes pentru public și, de ce nu, să emoționeze (a se vedea, în acest sens, fragmentul dedicat prizonierilor de la Oranki).

Scriind, bunăoară, despre un dicționar pseudoștiințific de termeni „traduși” din moldovenește în română, limbajul autorului, cunoscut pentru meticulozitatea cu care își întocmește comentariile, devine plastic: „Cu toate că în fiecare pagină șugubățul autor ține să ne amintească faptul că a realizat o lucrare științifică, niciun criteriu științific nu există. Dimpotrivă, deapănă o poveste ca la ușa cortului despre o limbă care a fost furată de hoți, iar el este în căutarea făptașilor care, cu siguranță, vor fi nevoiți să o restituie. În aceste condiții, renunțăm a mai căuta

criterii științifice, ci ne mulțumim să urmărim un basm fără cap și coadă, menit să servească doar eternelor interese politice muscălești.” (p. 63) Observăm cum, cu eleganță, locul diatribei este luat de ironia fină, dar mușcătoare.

Se întrevede, în marea majoritate a textelor cuprinse în acest volum, o tendință a istoricului de a identifica sursele evenimentelor, explicațiile lor, dar și felul în care ele au prins contur. Bine articulate și riguros construite, fragmentele devin, în mod invariabil, periurii în analele uitate sau mai puțin cunoscute ale literaturii române. Sunt scoase la lumină epistole despre care se știa prea puțin, episoade din viețile scriitorilor etc. Ceea ce rămâne constantă însă, este coerența și meticulozitatea procedurii și a scriiturii.

Oferind o perspectivă amplă, după cum spuneam, Andrei Moldovan reușește să surprindă în chip frust discrepanțele dintre trecut și prezent. Prezentul, așa cum este el, suferă de păcatul uitării și al indolenței în fața valorilor trecutului. Doar învățându-i

temeinic lecțiile, pare a susține autorul, vom putea avea un prezent măreț. Noi, ca indivizi, dar și ca popor. Iată un fragment dintr-un amplu studiu despre Abdolonyme Ubicini, traducător și om de cultură, fin cunoscător al culturii și literaturii române: „Regret, însă, că nu am întâlnit pe nicăieri vreoa statuie, un nume de stradă care să amintească de Abdolonyme Ubicini, acest francez a cărui inimă a bătut românește în momentele dramatice și decisive ale istoriei noastre. Dar - cine știe, poate că nu am călătorit eu destul...” (p. 37)

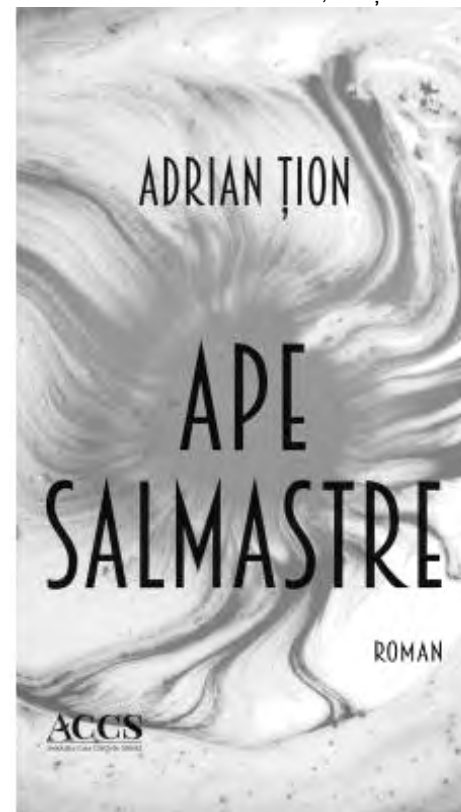
Observăm, chiar și în rândurile de mai sus, împletirea firească (și oportună, așa spune) între considerațiile istoricului literar și gândurile omului de cultură. Este un aspect pe care îl întâlnim adeseori pe parcursul acestui volum. El face ca textele să iasă din aria istoriografiei și a științificului restrictiv, conferindu-le abundență ideatică. Mai mult, lucrul acesta face ca „Istorie și literatură” să fie și o carte a crezurilor literare și estetice ale autorului. Nu este întâmplător faptul că primul capitol se intitulează tocmai „Mai vechi crezuri” iar primul text are titlul volumului. Dezbătând aici relația dintre literatură și istorie, mult mai complexă pentru a fi cuprinsă între rândurile unui simplu text, după cum autorul însuși mărturisește, acesta conchide: „În cursul și influențarea istoriei, literatura a dovedit că are un potențial mare. Literatura poate mult!” (p. 9)

În cele din urmă, cartea lui Andrei Moldovan este un elogiu adus limbii și literaturii române, precum și studiului ei. Dincolo de evenimentele surprinse și analizate în carte, de portretele unor mari oameni de cultură, de scrisorile și documentele scoase la lumină, volumul este și unul al crezurilor autorului.

Vasile Vidican

Un roman reprezentativ

Cartea despre care facem vorbire este scrisă de prozatorul clujean Adrian Țion și se intitulează „Ape salmastre” (Ed. Asociația Casa Cărții de Știință, 2020), titlul, împrumutat din lexicul maritim, definește, de obicei, cursul care se formează la întâlnirea apei dulci a unui fluviu cu apa sărată a unei mări sau a unui ocean, alcătuind un amestec cu salinitate redusă, ca și când ai

spune, metaforic, că între Infern și Paradis este și Purgatoriu sau, mai simplist, între alb și negru există și griul. Aidoma este și viața personajului central, om cu sensibilitate poetică, nevoit să trăiască între bine și rău în zgura cotidianului, singurul său refugiu fiind malul râului, departe de zgomotele orașului, chiar dacă apa lui este poluată, dar și aici există forme minuscule de existență. Cert este că apa este o constantă a cărții, ea nedispărând nicicând din mintea lui Nicolae Podorean, acvaristul crescut la orfelinat, fără căldură și dragoste, înfiat la 14 ani de bunicul matern, Toma, a cărui fiică l-a născut și l-a lăsat de izbeliște, plecată în lume, bătrânul învățându-l să fie cumpătat și cinstit. De aceea, pentru el, „familia e cea mai mare avuție”.

Căsătorit cu Amalia, o femeie cu un copil din flori, care îi va dăru și lui o fată, om corect și cu voință, Nic se angajează la Saneș, are leafă de bugetar, dar, împreună cu amicul Anton plănuiește să înființeze „un magazin cu acvarii și accesorii de acvaristică să facă bani, să se îmbogățească, să trăiască mai bine, pe picior mare”; amândoi sunt „proprietari de iluzii orbitoare”, dornici să salveze ființele acvatice împuținate. Până și Pușu, fiul adoptat, visa să devină un Aquaman. De altfel, amândoi copiii se angajează într-o „fabulație lichidă” cu mirajele sale ascunse și epifanii unice, transmisă de tatăl lor. Cu toții pluteau pe „valuri de gând revărsate din splendori livrești”, cu „zeii amfibieni din trecutul îndepărtat al Terrei”. Ajuns la pușcărie, fiindcă vându-se ilicit pești de acvariu copiilor, el vede „balta din curtea închisorii, în care se oglindește un soare captiv”, iar după ce își execută pedeapsa, nemeritată, de doi ani, vede oamenii ca niște „Umbre mișunând într-un acvariu prea aglomerat, înțesat cu vegetație putrezită...” Apa pură,

„ca simbol al energiilor universale”, este un personaj viu, rafinat, dacă este murdară, ea suferă ca o ființă umană, iar în acvariu vede, firește, bucăți de viață. La un moment dat, Nic visează că pământul este pârjolit, pustiu, secăuit, dar, în interiorul lui, există un laborator subteran al savantului Marcius (printre altele, acesta crede că inocența va salva lumea), un Muzeu al Apei, în care, pe lângă pești adevărați, se află mulți pești-simulacru, mecanici (asta, apropo de oamenii ipocriți și rigizi), încât nu-ți poți da seama dacă sunt prototipuri sau copii fidele. Comparația semenilor cu diferite specii de pești de acvariu este inedită; un urmaș al carasului cugetă astfel: „Ce e viu e supus traumelor existențiale, ce-i mort nu mai are valoare de întrebuințare”. Mai mult, un capitol se intitulează „Reflecțiile unui înotător sidefiu”, autorul intrând în „solzii” peștelui Domo dintr-unul din cele zece acvarii ale familiei, ce își permite să comenteze „idealurile bipezilor” care au poluat apele, dar și să povestească pe larg ce se întâmplă în familia Podorean. După ce iese din pușcărie, apa din corpul său îngheață deodată cu suflul copleșit de amărăciune. Raportările la viața acvatică amplifică sensurile și simbolurile estetice, chiar dacă eroii trăiesc sentimentul neputinței, al neantului, al sufoării. Fiecare sintagmă te îndeamnă să te oprești și să reflectezi asupra ei, autorul însușindu-și din tinerete învățătura shakespeariană: „Cuvintele fără gânduri nu ajung la cer”. Capitolele se conexează și se asamblează perfect în economia cărții.

Podorean este un tip „singur, retras, fără cârd de prieteni după el, doar cu familia, muncind pentru ea”. Unicul său amic este Anton, care are același hobby excentric: acvaristica; din păcate, la ieșirea din pușcărie, și acesta îl va dezamăgi, așa cum se întâmplă și cu soția sa, pe care o găsește măritată cu un mare mahăr, patron al unei fabrici de salam. Se simte ca o moluscă, pof-ta de viață i-a secăt și, în loc să se comporte ca un rechin răzbunător, „suflul lui plutește în derivă ca o frunză pe apă”. Toate eșuează în viața sa, drept pentru care, cu mintea risipită, va încerca să se sinucidă.

Adrian Țion, bun cunoscător al mitologiei acvatice, simte nevoia de elevație, drept pentru care folosește un limbaj modern adecvat vremurilor pe care le trăim. Ieșit dintr-o societate a fricii, personajul său se amăgește că democrația îi asigură nu numai libertatea, ci și protecția dacă este de partea adevărului și a corectitudinii. Banul este cel care dictează, de aceea va pierde și războiul nervilor cu patronul și interlopul Granea. Ironică nedreptate.

Acest roman are toate ingredientele unei cărți despre care, cu siguranță, se va scrie mult și întemeiat, el putând fi socotit: un roman de familie, fără a cădea în patetisme ieftine, eventual trecătoare tandreți, căci între filele sale nu stau presate flori, ci câteva suflete candido care își păstrează o doză de tandrețe, mai mult o zbatere continuă pentru supraviețuire, un roman polițist, un roman al dragostei neîmplinite (din punct de vedere sentimental toate personajele dau chix), un roman psihologic cu avataruri și detalii mai mult sau mai puțin semnificative și, bineînțeles, un roman social, când „etica a fost trântită la pământ și arsă” în perioada confuză de după 1989, când mulți români, speculanți oneroși, încercau să se pună pe picioare.

Icu Crăciun

Ioan Mărginean: POEME

1.

Inima mea, inima mea, dar din vremea aceea
În ea stau toate poruncile
Sfatul ei se naște în a cununilor revărsare
Ascunde cuvintele petrecute în frica lor
Să rămână pe căile iubirii fără plata
Își pleacă mereu capul fără să se împuțineze
Căruntețele ei nu-s brazdele nedreptății
Poartă războaie, invazii
Și sângele ei spală pantele munților
Să nască noi râuri uscate de veri
Îmi laudă prietenii și privegherea
Și tămăia legănată în cupe de crin
În Pelagonia era cu mine
Eram doi lorzi siguri de victorie
Deși îndoielile treceau pe aceeași câmpie
Era dispusă să vâslească sau călare să străbată întregul
oraș
Plătea la timp solda celor cinci mii

Ca pe o experiență a neîntâzierii
Îi voi pomenii faptele laudând-o în cântare
Cât va trăi, cat voi trăi
Ne vom prinde în tainele proverbelor
Unde indezirabilii au fost capturați
Am hotărât la ceas de taină
Să schimbam drumul
Câteva zile m-a însoțit în alte bătălii
Apoi mi-a dat știre
Că în ea se refugiase și tata și mama și frații
Și cei ce apucaseră să treacă munții
Coifuri purtate de cei ce nu mai sunt
Ne-am așternut apoi în somnul nopții
Ea a rămas pe malul străjuirii
Eu ca un biruitor m-am ascuns în munții mei
Inima mea, inima mea, lumină lină
Țesea în limba română
Dorul pe care-l luasem cu mine.

În buza paharului își ascundeau salutul
Am respirat ușor să înțeleg și să iubesc

Rănille înfloresc în suflet de ape
Ochii mi-i deschid într-un cântec
Ca un copil în propria copilărie
În mantie albastră am început să vă scriu
Despre păsări de hârtie cântând din trompetă
Treaba voastră e dacă vreți ori nu vreți să faceți pereche cu
mine
Neîndoielnic moartea tâșnește
Ca să fie recuperată de îngeri.
(...)

4.

Eu eram vânzatorul
La poarta Cleopatrei din țara Kizzuwatna
Cumpărătorii veneau pe Cynd ca un adânc din propria-mi
viață
Purtau povara și măreția ca pe o bucată de vers
Îi păstrez în amintire ca pe o reușită
Stăteam nu departe de casa cu muzici nesfârșite
Eram ca într-un vis nou
Învolburata fire se odihnește în miezul răspunsurilor
Întrebările sunt bătrâne
Ca nesfârșirea în liniștea din cer
Toate biletele de dragoste treceau pe la mine
Fară să le răpesc naturaleța
Sunt încondeieri zbuciumate pline de adulter și nerăbdare
Împărații îngrădiți în armuri veneau călărind statui ecvestre
În încăperi liniștite
Roma era departe, respira în muzee și terme
Visând frumusețile din altă parte
Soldații pășeau ca o noapte înstelată
Îi recunoșteam ușor, purtau amintirea copilăriei
Erau împăcați și muți
Mă afund adânc în libertate și le vând tot curajul
Le trebuie victorii și iubite să le amintească de nașteri
Antonio Rex venea ocolind primăveri
Să-și ascundă sabia în patul reginei
În înserări de pe pânze însângerate
Toate miroso a taine
Străinii sunt complicați ca ploile de foc
Pleznesc în curiozități
Și în triste revederi cu înfățișări de lumină
Fiți răbdători, nespun de ușor se retrag în lucruri auzite
În inimile unde demult nu s-a mai întâmplat nimic
Noul din ei parcă ucide singurătatea munților
Și toate depărtările le-ar călării
Femeile nespun de singure se țin de greu vieții
Strâng la piept pruncii în voia lucrurilor
Au lacrimi care vindecă urâtul și bețiile și viitorul
Noaptea-i ca un suiș prin tăceri
Cântărețul din turn oftează adânc
A secat izvorul toamnelor ce-și petreceau stăpânul
Frumusețea îngerilor se topește-n roți de zăpezi
Vânzătorii de cai mai alături
Au spaimete într-un cufăr și biciul ca un fulger
S-au retras în pădurea veche cu tot cu câinii lor uriași
Așteptând noi cohorte și alți dinari zornăitori
Noaptea e frig, ca într-o frunză moartă
Vântul deschide ochii din șoapte
Vinul pune lacăt poemului
Ca-ntr-o vale stearpă se adună
Vânzătorii de ploi, de rochii și chiote
Eu deslușesc neliniștea din cupa cu otravă
Un ocean de cuvinte îmi mângâie vocea
Gâtlejul ca o goarnă stă de veghe
Și mai cheamă câteva dimineți la tarabă.

5.

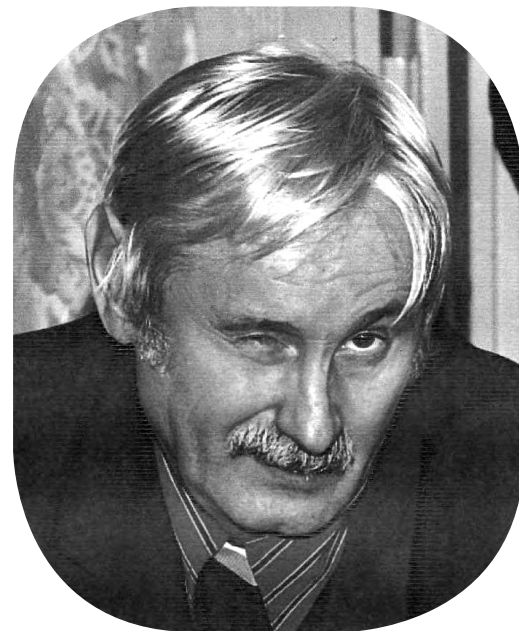
Așa au pornit câinii furtunii

Apoi vinul gâfâind
S-a așezat în veșminte moi
Picioarul meu drept o ia de la capăt
De ce ai venit înainte de vreme, să mă pierzi?
Lemnul de toacă e mereu la îndemână
Jocul frunzelor desenat pe clopot
Pe clipele noastre,
Între două milenii,
Între două cuburi de gheață.

6.

Noaptea a fost șerpuitoare
Strunele necoapte
Distilerile lui Ion Mureșan
Făceau valuri, spălând șerpilor dinții
Cazanul își deschide pleoapele
Mă întind ca un arcuș
Să zbor de pe umerii tăi,
Ca un fluture
Mă despart de tine
Cu genunchi scrijeliti
Părăsind acest poem de iarnă.
Stăpânesc cărarea
Ce vine dintr-un șanț sfințit
Obrajii roșesc
Vara-i departe
Miroase a alcool și a Rai
Fumul țigării
Poezie și teamă.

O parodie de Lucian Perța

Ioan Mărginean

6.

Și a fost noaptea de cenaclu.
Cuvintele necoapte
Treceau prin distileria poetică
A poetului Mureșan Ion
Și deveneau din firave șoapte
Cuvinte bune de predică,
Pline de har și bonton.
Ca păsările ieșeau din cerul gurii
Și ca fluturii de noapte i se roteau în jur,
Ca în jurul unei lămpi și auditorii,
Adică noi, încercam să dialogăm matur
Cu ele, cu obrazii roșii de emoție
Și fericire, de parcă toți
Am fi inhalat un drog,
Dar ele zburau în altă direcție,
Așa că și-n noaptea aceea,
Ca și-n alte nopți,
N-am reușit decât un monolog !

Taina și tâlcul patronimului WOJTYŁA

În curând se rotunjește un veac de la nașterea pruncului Karol Józef Wojtyła, în ziua de marți, 18 mai 1920, în familia ofițerului Karol și a soției sale Emilia din orașul Wadowice, în sudul Poloniei, care, peste ani, după mai multe încercări și iluminări, va urca,

luni, 16 octombrie 1978, pe tronul pontifical din Cetatea Eternă a Romei, rostind cea dinăi binecuvântare Urbī et Orbī, drept urmaș al Apostolului Sf. Petru.

Aleg aceste reperi din cartea Sfântul Ioan Paul cel Mare, semnată de Nicolae Mareș (ediția a treia, Editura Academiei Române, Editura Rao, București, 2019), și n-am să mai trec în revistă performanțele scriitoricești ale autorului – bun cunoscător al limbii polone, diplomat de carieră, istoriograf viguros și riguros al Papei Ioan Paul al II-lea, traducător, editor și exeget al operei acestui pontifex maximus –, spre a mă opri doar asupra numelui de familie Wojtyła, care a stărnit discuții demne de tot interesul.

În capitolul Despre originile Pontifului și rădăcina sa valahă (p. 13-35), domnul Nicolae Mareș înfățișează documentat „sloboziile românești din Polonia”, unde românii ajunși acolo întemeiau sate, defrișând pădurea sau deștelenind pământurile arabile, și primeau privilegiile regale „Jus valachorum”, adică scutire de bir, cu singura obligație ca fiecare sat – și documentele atestă peste 500 de sate românești, cu biserici ortodoxe, preoți și cnezi români – să trimită trei arcași în oastea regelui. Constatăm apoi chiar o toponimie „transhumantă” – Vicov (pronunțat Jicov) în Bucovina și Żicov în Polonia, Zamostea din preajma orașului Siret, în Moldova, și Zamoszcz (Peste Pod) în Polonia, Crasna în Bucovina, Krasna în Polonia..., încât nu putem ști dacă românii le-au adus din țara vecină sau, părăsind ținuturile moldovenești, au luat cu ei și numele satelor abandonate în baștină. Într-un asemenea sat, Czaniec, s-au născut și au trăit răs-străbunicul Bartolomej, străbunicul Franciszek și bunicul Maciej al viitorului preot romano-catolic Karol Józef Wojtyła. Patronimul Wojtyła este alcătuit din trei silabe woj+ty+ła, dar în cea dintâi nu avem cum afla „adevăratele rădăcini ale Papei Wojtyła” (p. 38), pentru că radicalul patronimului familiei este Wojt, cu înțelesul de primar, nicidecum războinic sau oștean, etapele încheării cuvântului Wojtyła fiind: 1. funcția de primar, Wojt, al unei comunități; 2. porecla Wojt+yla promulgată și propagată de acea comunitate, și 3. translația poreclei în patronimul Wojtyła, oficalizat în acte de stare civilă. Concret, în pronunția acestui patronim, polonii rostesc în partea de sud și sud-vest a Poloniei de astăzi o versiune cu radicalul Wojt-, primar, bine precizat în prima dintre cele trei silabe Wojt+i+ła, și o formulă mai frecventă Wojt+ti+ua, în care radicalul Woj- s-ar putea înțelege războinic sau oștean, iar silaba a doua -ti- despoavărându-se de orice semnificație întrucât -l- (spintecat de săgeată) se vocalizează și produce un hiatus ori o „căscătură între două vocale” (după fonetica din descripția filologului român Ion Budai-Deleanu, trăitor multă vreme printre polonii și rutenii din Lemberg).

Ipozeza domnului Nicolae Mareș, alături de alte argumente, își caută un temei fone-

tic în sufixul -yla, -ilă și incită chiar precursori prin faptul că scriitorul Edgar Papu ar fi propus o versiune mai puțin academică, exprimată (prin viu grai sau în scris?) către prof. Ion Coja, în 1987, despre Padre Voicila, cum îl gratula Padre Biagio, omul de încredere, polonez, al Papei Ioan Paul al II-lea, pronunțând ca în românește „cunoscutul Voicilă”: „Padre Voicila se trage dintr-un sat întemeiat în urmă cu vreo trei secole de niște moldoveni urcați spre Miază Noapte de răul tătarilor...” Și concluzia prof. Ion Coja: „Așadar, printre isprăvile lui -ilă să consemnăm prezența sa în numele purtat de două mari personalități ale creștinismului, episcopii Wulfla și Voicila.” (Prof. univ. dr. Ion Coja, -IIĂ, avatarurile unui sufix traco-dacic, via internet).

Mai interesant este patronimul germanic Wulfla purtat de episcopul traducător al Bibliiei în limba gotică, cuvânt adus în discuție de Ion Coja (art. cit.), cărturarul român, având convingerea că sufixul -ila provine de fondul traco-dacic, dar cu întrebarea limpede: „Cum poate ajunge acest sufix într-un nume gotic?”

Așadar, cel mai firav argument din ipoteza obârșiei valahe a familiei Wojtyła este chiar sufixul -yla, care se dovedește a fi substantivul ebraic Ielohim, hipocoristic Ilo, ajuns prin filieră greacă și slavonă atât la poloni, ucraineni, ruși, germani, francezi, spanioli, italieni, cât și la românii din toată Europa. Dar cu un sufix nu se face primăvara într-un arbore genealogic.

Fapt ce ne obligă să citim acest arbore cu mare atenție.

Unul dintre primele vlăstare ale familiei pare să fi fost Bartolomej Wojtyła (născut prin 1788, în Czaniec, și căsătorit în ziua de joi, 26 iulie 1810 cu Anna Hudecka, născută în 1792, în Bulowcach), cu care va avea trei copii: un băiat Franciszek, o fată Franciszka (născută în ziua de sâmbătă, 25 martie 1876, și măritată apoi cu Valenty Kowalczyk), a doua fată, Marianna, măritată cu Mateusz Ciecicki și încă un băiat, Stanisław (născut în zi de joi, 1 aprilie 1830, și însurat cu Julianna Madeja, în anul 1888), toți trei trăitori fără de copii.

Franciszek Wojtyła (născut în 1826, în Czaniec) se însoară mai întâi cu Anna Kowalska, care îi dăruie un băiat, botezat Josef, născut în ziua de sâmbătă, 15 ianuarie 1845, mama lui murind la scurtă vreme, ceea ce îl obligă pe acest străbunic să se recăsătorească, în ziua de marți, 22 august 1848, cu Franciszka Gałuszka, de la care va avea vreo trei băieți: Maciej (născut luni, 1 februarie 1852), Jan (născut, luni, 9 octombrie 1854) și Pawel (născut în zi de vineri, 1 ianuarie 1858).

Maciej Wojtyła se însoară mai întâi (marți, 3 septembrie 1878), cu Ana Przeczek, de la care va avea doar doi băieți – Karol (născut vineri, 18 iulie 1879, în Lipnik) și Leon (născut și decedat în 1881), probabil în preajma morții mamei sale, în ziua de luni, 19 septembrie 1881. Din a doua căsătorie, în ziua de sâmbătă, 16 februarie 1889, cu Maria Zalewska, Maciej are o fată Stefania (născută în zi de miercuri, 16 decembrie 1891, și decedată joi, 24 mai 1962, în Cracovia, fără de urmași), și încă trei băieți care au murit în copilărie.

Karol Wojtyła se va căsători cu Emilia Koczorowska și va avea trei copii: Edmund (născut în ziua de marți, 28 august 1906, mort la vârsta de 26 de ani, în ziua de luni, 5 decembrie 1932), Olga (născută și moartă în 1924) și Karol Józef (născut în ziua de marți, 18 mai 1920 și decedat sâmbătă, 2 aprilie 2005, la venerabila vârstă de aproape 85 de ani, record în familie pentru că tatăl său, Karol, moare la 62 de ani, bunicul

Maciej, la 71 de ani, iar străbunicul Franciszek, la cel mult 55 de ani).

Să observăm că al doilea nume de botez, Josef, al lui Karol îl purta primul băiat al străbunicului Franciszek, și o nepoată Josefa, de la unchiul Pawel, și să bănuim că e o moștenire de familie, Josef numindu-se poate chiar tatăl lui Bartolomej. Spre această bănuială îndemnându-ne și numele Josef al unuia între ultimi descendenți Wojtyła, în Czaniec, satul stră-strămoșului Bartolomej. Vom pune, așadar, sub semnul întrebării argumentația domnului Nicolae Mareș – „Numele Josef, potrivit declarației monseniorului Stanisław Dziwisz, a fost un semn de recunoștință al părinților față de longevivul împărat austriac Franz Josef, al cărui credincios soldat i-a fost tatăl său, „căpitanul” Karol Wojtyła” (p. 49). Alt amănunt onomastic important pentru cumpănirea originii strămoșilor lui Karol Josef Wojtyła ar fi numele de familie al bunicii Anna Przeczek, Percec în pronunție românească, frecvent întâlnit la românii din satul Crasna și împrejurimile din Bucovina. Din păcate, această bunică moare cu patruzeci de ani înainte de nașterea nepotului Karol Josef și, chiar în cazul în care ar fi fost de origine valahă, nu avea cum să-1 „didascălească” într-ale neamului ori ale lumii pe cel mai mic dintre nepoții săi. Într-un cuvânt, cu patronimul Przeczek nu putem trage decât concluzia că unii Percec din Bucovina au hălăduit oarece vreme prin Polonia, mai de așteptat prin Pocuția, unde vor fi lăsat și urmași vrednici de pomenire.

Dar încă un patronim din acest arbore genealogic poate da seamă de sorgintea familiilor cu care s-au „înnemurit” bărbații Wojtyła, anume Franciszka Gałuszka (soția străbunicului Franciszek) și Franciszka Gasparo-Gałuszka (soția unchiului Pawel), cuvântul românesc gałuszka având un etimon slav. Rămâne de văzut în ce măsură patronime ca Przeczek și Gałuszka sunt destul de frecvente și atestate timpuriu în ținuturile ospitalierilor poloni sau vor fi fost împrumutate de la musafirii români pe care polonii i-au ocrotit în cursul veacurilor.

Cu toată smerenia în fața adevărului putem vorbi despre originea valahă a strămoșilor săi dar mai puțin dumerit în privința originii odraslei lor, Karol Josef Wojtyła, care se așează abia în cea de-a cincea generație, între nașterea stră-străbunicului Bartolomej și trecerea în eternitate a stră-strănepotului Karol Josef curgând două veacuri și încă cel puțin 15 ani. Câtă „valachie” sau „woloszenie” mai putea băntui prin sângele, gândul și duhul său, numai Dumnezeu știe! Și ar mai trebui cercetate documente de familie, scrisori, conscripții, acte juridice etc. Cu asemenea prudență scormonitoare avem oarece șanse și cărări să sporim și să aprofundăm cercetările fără suspiciuni de protocronitudine, urmând lesniciosul îndemn biblic al marelui pontif: „Nu există motive a te teme de adevăr.”

Dar mai trebuie observat în acest arbore genealogic o strașnică lucrătură a morții, întrucât străbunica Ana (născută Kowalska) moare după nașterea singurului ei copil, Josef, sâmbătă, 15 ianuarie 1845; bunica Ana (născută Przeczek) moare după nașterea celui de-al doilea copil, Leon (1881); sora Olga moare îndată după nașterea (1914), mama Emilia (născută Koczorowska) se stinge după 15 ani (în 1929) de la nașterea fețiței sale, iar fratele Edmund îi urmează după trei ani, marți, 5 decembrie 1932, încât Karol Josef,

la vârsta de 12 de ani, rămâne singura nădejde a tatălui său, care va muri și el pe când unicul său fiu încă nu împlinea 21 de ani. Altfel spus, pruncu Karol Josef Wojtyła intră în lumina zilei, fără de soră – bez siostry, și iese din copilărie fără de mamă – bez matki (la români, bezmetec, din vechea slavă bez matok), trece prin adolescență fără de frate – bez braty, și se trezește la maturitate fără de tată – bez ojca, dar nu își va precugeta nici o clipă viața fără de Dumnezeu – bez Boga, bezbozny, sau mai pe românește bezbojnic –, cu „moartea pre moarte călcând”!

Că acest suflet creștin a fost ocrotit de pronia crească am invoca măcar două momente:

- marți, 29 februarie 1944, tânărul student Karol Josef Wojtyła este lovit de un camion german, aruncat într-un șanț de unde a fost dus la spital și, în urma comoției cerebrale, abia după câteva săptămâni se însănătoșește;

- miercuri, 13 mai 1981, ora 17,17, trei gloanțe din pistolul teroristului turc Mehmet Ali Agca pătrund în trupul Papei Ioan Paul al II-lea, care, în mașina decapotabilă, în ovațiile credincioșilor, înconjură pentru a doua oară Piața Sf. Petru din Roma, a fost dus imediat la spital, operat de leziuni, un glonte a trecut doar la câțiva milimetri de aortă, ținut în reanimare până în ziua de luni, 18 mai, când Sfântul Părinte împlinea 61 de ani.

Să se fi sfîit moartea de aura sfințeniei din nu-

mele familiei Wojtyła, cu tâlcul Primarul lui Dumnezeu? Căci Ioan Paul al II-lea, un Pontifex Maximus pentru Mileniul III, va mai trăi încă un sfert de veac, împlinind în acest răstimp și popasul istoric – vineri-sâmbătă, 7-9 mai 1999, din România, cu rostul sacerdotal în marea adunare de la Podul Izvor din București, unde miile de credincioși cereau Unitate! Unitate! Unitate! Iar Sanctitatea Sa a încheiat încrezător: Azi am trecut pragul Speranței!

Precum lesne se întezărește din cele de mai sus, cu oarecare unealtă hermeneutică scormonitoare în taina și tâlcul cuvintelor, ne-am putea învrednici să ajungem la un adevăr.

Cu atât mai mult cu cât poetul Karol Josef Wojtyła își mărturisea pasiunea pentru taina cuvântului: „Am studiat gramatica descriptivă a limbii polone contemporane și gramatica istorică, îndeosebi a limbii vechi slave. Aceasta mi-a arătat dimnesiuni noi ale filologiei, introducându-mă în misterul cuvântului. Cuvântul, înainte de a fi rostit pe scenă, trăiește în istoria omului, constituie dimensiunea de bază a vieții spirituale. Îl îndreaptă până la urmă în tainele de nepătruns ale lui Dumnezeu. Descoperind cuvântul prin studiile literare sau lingvistice, nu se putea să nu mă apropiu de taina cuvântului pe care zilnic îl rostim în rugăciune.” (p. 59)

Pentru că, în fapt, numele unei familii răsună peste veacuri precum o rugăciune...

Ion Filipciuc

Redacția:

Redactor șef: Andrei Moldovan

Redactori: Icu Crăciun, Menuț Maximilian, Vasile Vidican

Prezentare grafică: Maxim Dumitraș

Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu

Adresa: str. Bistricioarei nr. 6, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro